

К.е.н. Гончарова М.Л., Мазна Д.О.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ» м. Суми. Україна
Культурно-релігійні аспекти розвитку європейського суспільства в умовах глобалізації

Глобалізаційні процеси здійснюють вплив на розвиток національних економік, але, на жаль, це не завжди призводить до росту взаєморозуміння. Річ у тому, що процес економічної і соціальної модернізації має характер вестернізації на кожному континенті і розвиває традиційні цивілізаційні устрої. Тому глобалізаційний тиск Заходу сприймається незахідними країнами як спроба «зламати» цивілізаційну ідентичність і зустрічає зростаючий опір.

Протистояння в сучасному світі різних цивілізацій, у першу чергу християнської та мусульманської, усе більше привертає увагу сучасників. Сформувалася думка, що на зміну політико-ідеологічному протиборству часів холодної війни – між комунізмом і капіталізмом – приходить інший конфлікт, що розвивається переважно на ідейно-релігійній основі. Підґрунтям для подібної конфронтації послугувало те, що іслам є стійкою релігією із непереборним бажанням бути визнаною в нових обставинах. Проблема швидко вийшла за економічні та релігійні кордони, і сьогодні це, перед усім, предмет політичних і культурних суперечок. На сьогодні стає зрозумілим, що поняття ісламського світу назавжди відірвалося від географічного виміру. Саме завдяки глобалізації ісламський світ став не стільки низкою мусульманських країн, скільки екстериторіальним наднаціональним соціально-культурним і політично-релігійним феноменом, який наполягає на серйозну участь у справах світу.

Безпрецедентний сплеск інтересу до ісламу останнім часом можна пояснити причинами виключно негативного характеру – діяльністю екстремістських угруповань, що тримають увесь світ у напрузі та іммігрантів, що не тільки відмовляються асимілюватися, а ще й пропагують іслам серед європейців. На цьому фоні виникають досить односторонні уявлення про

мусульманську культуру та цивілізацію, притаманні їм моральні цінності, а всі розмови зводяться до таких понять, як ісламофобія, ісламізм, євроіслам, фундаменталізм, ваххабізм та тероризм. У більшості випадків всі ці поняття помилково використовуються як синоніми ісламу.

В умовах глобалізації особливого відтінку набувають культурні та релігійні фактори. Вони не просто реальні, вони є найбільш стійкими та суттєвими. Релігія формувалася протягом століть, а тому немає підстав очікувати її зникнення в майбутньому. Навпаки набувають іншого дихання релігійний фанатизм і культурна нетерпимість.

Очевидним є перегрупування світових сил. Нині в числі 20 найбільших економік світу 10 – незахідні країни. На глобальному рівні Захід втрачає свій минулий статус "носія істини в останній інстанції". При цьому важливо, що нова інтеграція країн розповсюдження ісламу може набути союзника в особі численних мусульманських діаспор, що базуються на Заході.

До кінця 1990-х рр. ісламських політичних партій у Європі не існувало. Зараз вони з'явилися у Франції та Бельгії. Поки що ці партії не чисельні та не представлені в парламенті, але і в них є перші успіхи.

Це дозволяє посилити роль усього ісламського світу в загальнопланетарному конфліктному співробітництві провідних гравців глобальної політики, як результат формування нового міжнародного порядку. Важливо і те, що поряд з тиском, активізувалася геополітична боротьба за звання «кращого друга ісламу» [3]. Логічно, що всі без виключення світові центри бажають заручитися підтримкою країн зони розповсюдження ісламу [4].

Останні десятиліття стали часом небаченого (і вкрай нерівномірного) росту населення Землі, що спричинило величезну демографічну асиметрію. Саме демографічний провал Європи на фоні її повоєнного економічного відродження створив підвищений попит на робочу силу, який почав задовольнятися за рахунок емігрантів з мусульманських країн.

Демографічна ситуація, що склалася, лише надає впевненості мусульманам, що рано чи пізно Західна Європа стане частиною ісламського світу. Для простого відтворення населення рівень народжуваності повинен

становити 2,1 дитини, в той час як у Європі цей показник лише 1,4 [1]. В умовах скорочення європейського населення мусульмани з успіхом заповнюють собою цей демографічний вакуум.

Етнокультурна мозаїчність європейських суспільств, що посилюється в наш час, міняє їх культурний вигляд і ускладнює національно-духовну консолідацію, а легалізація етнічності та супутніх їй прав ставить під загрозу традиційну для Заходу ліберально-цивільну доктрину нації. Тим самим стримуючи економічний прогрес в майбутньому. Протягом декількох десятиліть труднощі демографічного і економічного характеру змушували країни ЄС легалізувати і навіть пропагувати імміграцію з мусульманських країн. Вони сповідували ідеї толерантності та мультикультуралізму, результатом цієї ліберальної політики став соціально-економічний застій, який спостерігається в багатьох європейських країнах.

Розвиток подій у Західній Європі свідчить про провал інтеграційної політики західних урядів щодо представників мусульманських народів, яку вони проводили з самого початку їх масової міграції в Європу. В умовах збудованого на ліберальних цінностях європейського суспільства розробка певної особливої політики по відношенню до мусульман, саме їх виокремлення з числа інших меншин є недопустимим порушенням демократії. Але і наполегливе прагнення не помічати специфіку мусульманських питань не здатне вирішити цю проблему.

Ключове питання про сумісність ісламських цінностей з світською організацією європейського суспільства, як і загальне питання взаємодії ісламу та сучасності, повинно бути розглянуто з позиції динаміки розвитку ситуації, що передбачає постійний перегляд нових обставин.

Діалог Заходу зі Сходом має виходити з розуміння і відбуватися на принципі додатковості, який передбачає спроможність протилежностей утворити єдність. Складності з визнанням ісламу пов'язані скоріш з позицією європейського суспільства, ніж з інституціональними перепонами. Історик К.Ясперс був переконаний, що “західний світ відчуває полярність між Сходом і Заходом не тільки як відмінність себе від дечого іншого, що знаходиться поза

ним, але несе цю полярність у самому собі”. Тому зміни в Європі, пов’язані з присутністю там ісламу, відбуваються як на соціальному, так і на політичному рівнях. Ключем до розв’язання багатьох глобальних європейських проблем є вирішення локальних питань, що стосуються демографічної асиметрії, морального-релігійного та ідеологічного занепаду європейських націй. Психолог К.Г. Юнг свого часу зробив припущення, що «в той час, як ми перевертаємо догори ногами матеріальний світ Сходу своєю технічною міццю, Схід збурює наш духовний світ своїм переважаючим душевним досвідом і мистецтвом у той час, як ми перемагаємо Схід ззовні, він, можливо, міцно завойовує нас зсередини» [3].

Отже, можна цілком впевнено констатувати той факт, що за сучасних умов іслам перетворився на один з важливіших факторів європейського громадського життя. Без обліку цього фактора неможливий серйозний прогноз майбутнього розвитку Європи, та й усього сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Исламизация! Сохранит ли Европа свои ценности? [Електронний ресурс] / - Режим доступу: http://lenta2012.ru/pulsblog/115987_islamizaciya-sohranit-li-evropa-svoi-cennosti.aspx– Загл. з екрану.
2. Мухаметов, Р. Как глобализация меняет исламский мир? [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://www.analitika.org/article.php?story=2007101223023965> – 25.10.2007. – Загл. з екрану.
3. Пинюгина, Елена. Исламская идентичность и национальное государство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cosmopolis.mgimo.ru/fileserver/22/cosmo_22-10.pdf
4. Юнг, К.Г. Сознание и бессознательное [Текст] : Сборник / К.Г.Юнг. – СПб., 1997. – 544 с.